

Derde kwartaal 2013

Conjunctuurenquête Nederland

Provincie Flevoland

COEN | Conjunctuurenquête Nederland

een samenwerking tussen CBS, de Kamer van Koophandel, EIB, MKB-Nederland en VNO-NCW

kamer van koophandel

Inhoud rapport

COEN in het kort
 Economisch klimaat
 Omzet
 Export
 Personeelssterkte
 Investerings
 Winstgevendheid

Toelichting

De Conjunctuurenquête Nederland (COEN) ondervraagt elk kwartaal ondernemers over onderwerpen die hen aangaan. Hierbij wordt gevraagd naar ervaringen van het afgelopen kwartaal en verwachtingen voor het lopende kwartaal. Deze rapportage werkt met saldo's. Een saldo ontstaat door het percentage ondernemers dat hun ervaring of verwachting als negatief ziet, af te trekken van het percentage dat zijn ervaring of verwachting als positief ziet. Als bijvoorbeeld 10% van de ondernemers een dalende omzet had, en 20% een stijgende omzet, ontstaat een saldo van +10%. Het saldo geeft in één oogopslag weer of de stemming onder ondernemers positief of negatief is en in welke mate.

Toelichting grafiek verwachtingen

- Wat betreft winstgevendheid worden hier de ervaringen van het tweede kwartaal van 2013 getoond, er wordt bij deze indicator namelijk niet naar de verwachtingen gevraagd.
- Door een klein aantal respondenten in sommige sectoren, kan niet iedere sector worden weergegeven in de rapportage.

COEN in het kort

Algemeen beeld bij ondernemers nog steeds negatief

Ondernemers in Flevoland zijn op een aantal punten somberder en op een aantal punten juist wat optimistischer gestemd dan landelijk. Worden de verwachtingen vergeleken met de ontwikkelingen in het vorige kwartaal, dan geven de verschillende indicatoren ook geen eenduidig beeld voor Flevoland.

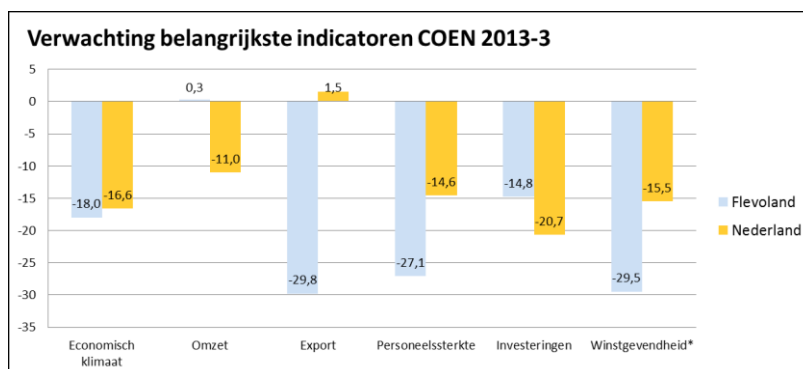
Het economisch klimaat bevindt zich volgens ondernemers in een stijgende lijn. Dat geldt zowel voor de ontwikkeling in het tweede kwartaal als voor de verwachtingen voor het derde kwartaal. Daar moet bij gezegd worden dat het aantal ondernemers dat een negatieve kijk heeft op de ontwikkeling van het economisch klimaat nog steeds het aantal optimisten overtreft.

In het tweede kwartaal was er weer sprake van een per saldo positieve omzetontwikkeling. Het aantal ondernemers in Flevoland dat voor het derde kwartaal een omzetstijging verwacht is nagenoeg gelijk aan het aantal dat een dalende omzet verwacht. Daarmee wijkt Flevoland positief af van het landelijke beeld, op gebied van export wijkt Flevoland juist weer negatief af.

Ondernemers in Flevoland hebben voorlopig nog geen goed nieuws voor de arbeidsmarkt. De personeelsbestanden blijven krimpen in alle sectoren. Dat geldt ook voor Nederland, maar zoals in onderstaande grafiek te zien is, steekt Flevoland negatief af bij het landelijke beeld.

Wordt gekeken naar investeringen in andere productiefactoren, dan zijn de verwachtingen ook nog steeds negatief, maar voor Flevoland geldt dat er een voorzichtige stijgende lijn in zit. Landelijk geldt dat niet. Ondernemers in Flevoland zijn dus positiever in hun investeringsverwachtingen dan landelijk.

De winstgevendheid neemt nog steeds af, maar ondernemers zijn hierover minder negatief dan drie maanden geleden. Vergeleken met het landelijke beeld, kan Flevoland op dit gebied nog wel een inhaalslag gebruiken.

Indicatoren: **Economisch klimaat** | Omzet | Export | Personeelssterkte | Investeringen | Winstgevendheid

Beoordeling economisch klimaat

Derde kwartaal 2011

Derde kwartaal 2012

Derde kwartaal 2013 (verwachting)

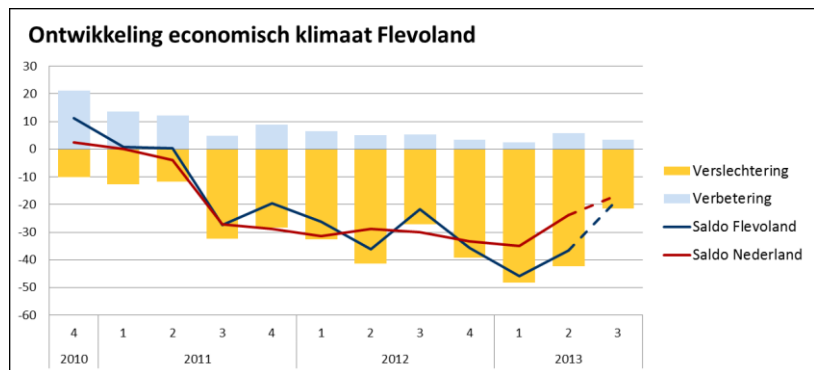
saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 tot 25
- 0 tot 10
- 10 tot 0
- 25 tot -10
- lager dan -25

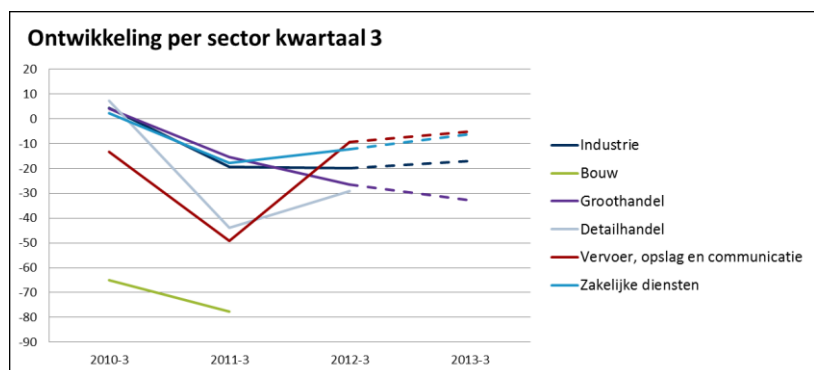
Economisch klimaat

Steeds minder ondernemers negatief

Het aantal ondernemers dat negatief is over het economisch klimaat wordt steeds kleiner. Dat geldt voor de terugblik op het tweede kwartaal en zeker voor de vooruitblik op het derde kwartaal. Ondernemers uit Flevoland zijn negatiever over het economisch klimaat dan landelijk.

De stemming over het economisch klimaat wordt minder negatief, maar nog steeds zijn er meer ondernemers die een verdere teruggang van het economisch klimaat verwachten dan ondernemers die een verbetering verwachten (per saldo -18,0%). Ondernemers uit Flevoland zijn in hun verwachtingen nog steeds negatiever gestemd dan landelijk (-16,6%).

Met uitzondering van de groothandel zijn ondernemers in alle sectoren in hun verwachtingen voor het derde kwartaal minder negatief dan over hetzelfde kwartaal vorig jaar. Ondanks dat geldt voor alle sectoren nog steeds dat de negatieve verwachtingen de overhand hebben. Net als in eerdere versies van deze enquête blijven ondernemers in de bouw het meest negatief met een saldo van -44,8%. Dit kan niet weergegeven worden in bovenstaande grafiek, vanwege het ontbreken van valide gegevens over het derde kwartaal van vorig jaar.

Indicatoren: Economisch klimaat | **Omzet** | Export | Personeelssterkte | Investerings | Winstgevendheid

Beoordeling omzet

Derde kwartaal 2011

Derde kwartaal 2012

Derde kwartaal 2013 (verwachting)

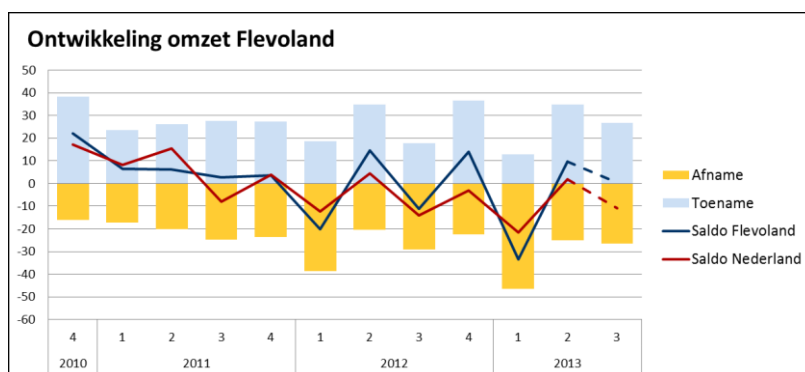
saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 tot 25
- 0 tot 10
- 10 tot 0
- 25 tot -10
- lager dan -25

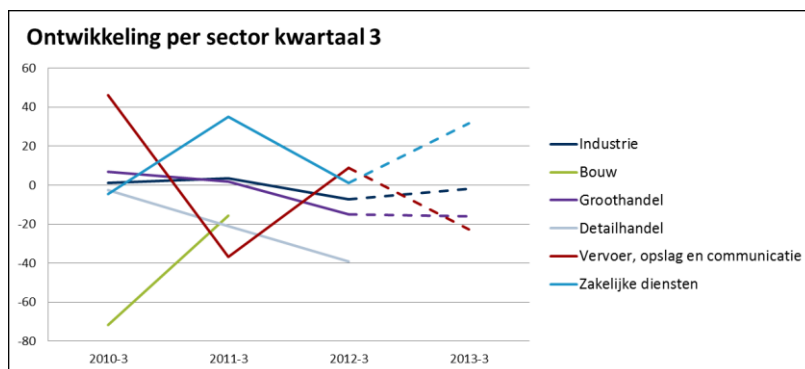
Omzet

Flevoland scoort beter dan landelijk

De piek die iedere tweede kwartaal in de omzet plaatsvindt is in Flevoland lager uitgevallen dan vorig jaar. Ondernemers verwachten dat de omzet in het derde kwartaal nog heel licht zal stijgen, terwijl er vorig jaar juist per saldo een daling plaatsvond in dat kwartaal. De gerealiseerde omzetontwikkeling in het tweede kwartaal en de verwachte omzetontwikkeling in het derde kwartaal zijn in Flevoland hoger dan landelijk.

Met een saldo van +9,8% verloopt de omzet in het tweede kwartaal volgens het seizoenspatroon, wat inhoudt dat de omzet zich in het tweede kwartaal beter ontwikkelt dan in het eerste kwartaal. Dit saldo ligt lager dan een jaar geleden. De omzet ontwikkelt zich dus minder goed dan vorig jaar. De verwachtingen voor het derde kwartaal zijn zoals ieder jaar minder positief dan het tweede kwartaal. De omzet in Flevoland ontwikkelt zich in het tweede kwartaal en naar verwachting ook in het derde kwartaal beter dan landelijk.

De omzetverwachtingen voor het derde kwartaal in de zakelijke diensten zijn met een saldo van +31,6% sterk verbeterd ten opzichte van vorig jaar. De verwachtingen in de vervoerssector zijn met een saldo van -22,6% juist flink negatiever dan vorig jaar.

Indicatoren: Economisch klimaat | Omzet | **Export** | Personeelssterkte | Investerings | Winstgevendheid

Beoordeling export

Derde kwartaal 2011

Derde kwartaal 2012

Derde kwartaal 2013 (verwachting)

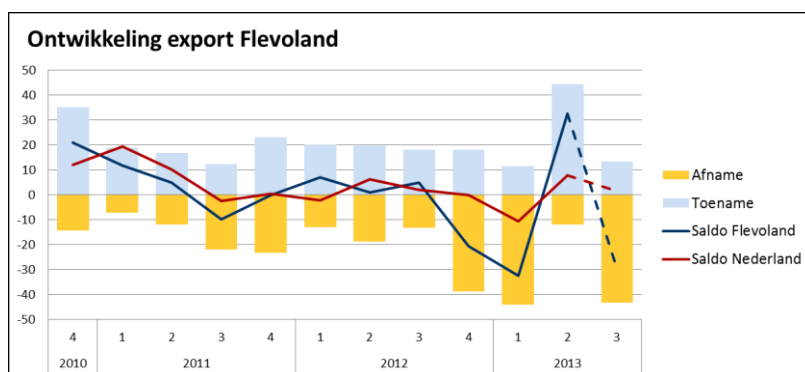
saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 tot 25
- 0 tot 10
- -10 tot 0
- -25 tot -10
- lager dan -25

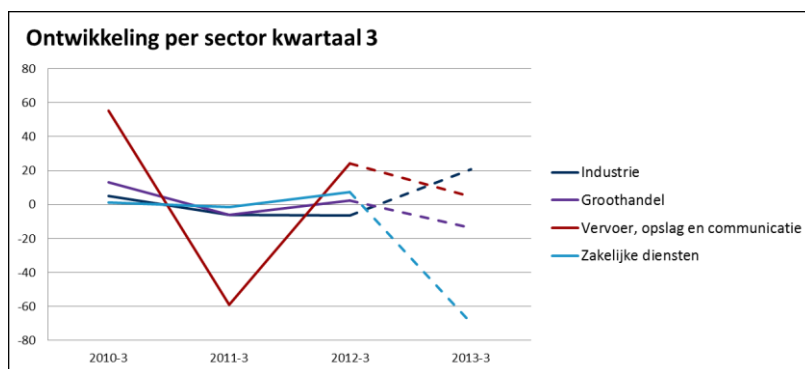
Export

Opleving export in tweede kwartaal

Ten opzichte van een kwartaal eerder waren er in het tweede kwartaal van dit jaar veel meer ondernemers die hun export zagen stijgen. Ook waren er veel meer ondernemers die hun omzet zagen dalen. De verwachtingen voor het derde kwartaal zijn weer negatiever.

In het tweede kwartaal was het aantal ondernemers dat zijn export zag stijgen groter dan het aantal ondernemers dat zijn export zag dalen, wat leidde tot een saldo van +32,4%. Ondernemers verwachten voor het derde kwartaal weer een flinke afname in de export (per saldo -29,8%). Flevoland volgt hierin de landelijke ontwikkeling. De cijfers in de grafiek lijken enigszins extreem. Dat heeft te maken met het geringe aantal respondenten in Flevoland dat exporteert.

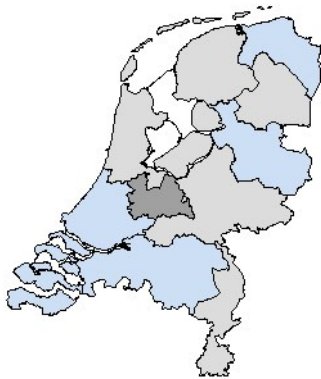
Vooraf in de zakelijke diensten wordt voor het derde kwartaal een flinke terugval in de export verwacht (per saldo -69,7%). Ook in de groothandel wordt per saldo een afname van de export verwacht (-13,7%). In de vervoerssector wordt een lichte toename verwacht (per saldo +4,8%) en in de industrie wordt per saldo een iets grotere toename van de export verwacht (+20,8%).

Indicatoren: Economisch klimaat | Omzet | Export | **Personeelssterkte** | Investerings | Winstgevendheid

Beoordeling personeelssterkte

Derde kwartaal 2011

Derde kwartaal 2012

Derde kwartaal 2013 (verwachting)

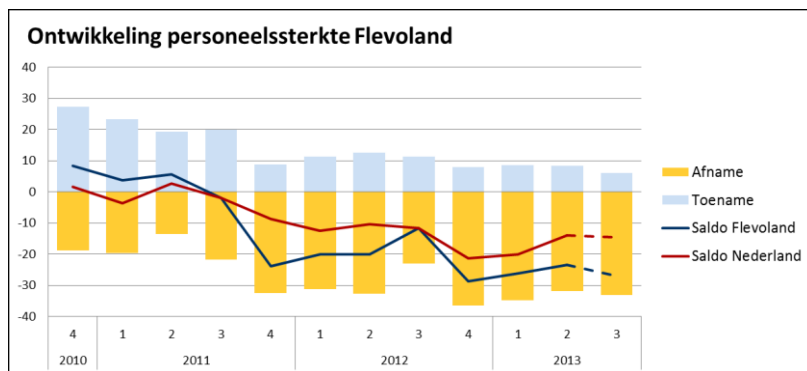
saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 tot 25
- 0 tot 10
- -10 tot 0
- -25 tot -10
- lager dan -25

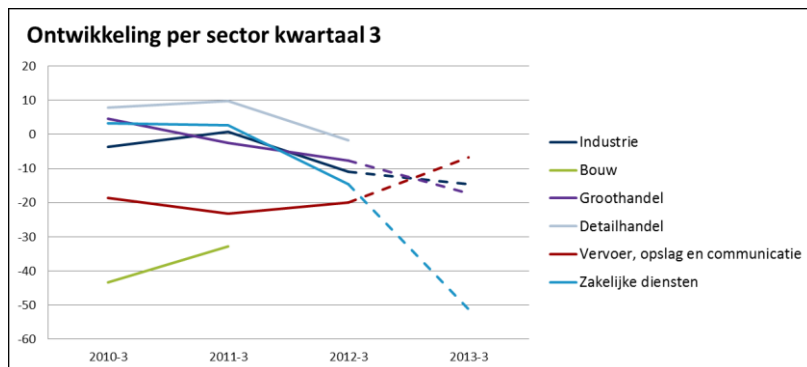
Personeelssterkte

Personeelsbestanden blijven krimpen

Ondernemers blijven somber over hun personeelssterkte. Over het tweede kwartaal gaven wel iets minder ondernemers aan dat hun personeelsbestand kromp, maar de verwachtingen voor het derde kwartaal zijn weer iets negatiever.

31,8% van de Flevolandse ondernemers geeft aan dat de personeelssterkte gekrompen is in het tweede kwartaal. Gecombineerd met 8,3% die aangeeft dat de personeelssterkte gegroeid is leidt dat tot een saldo van -23,5%. De verwachting voor het derde kwartaal komt per saldo uit op -27,1%. Daarmee zijn de ondernemers in Flevoland op dit aspect het meest negatief gestemd van het hele land.

In Flevoland springt de zakelijke dienstverlening er wat betreft personeelssterkte negatief uit met een verwachting van per saldo -51,2%. Ondernemers in de vervoerssector zien de personeelssterkte voor het derde kwartaal het minst negatief. Per saldo verwacht in deze sector 6,7% een afname van de personeelssterkte in het derde kwartaal.

Indicatoren: Economisch klimaat | Omzet | Export | Personeelssterkte | **Investerings** | Winstgevendheid

Verwachting investeringen

Derde kwartaal 2011

Derde kwartaal 2012

Derde kwartaal 2013

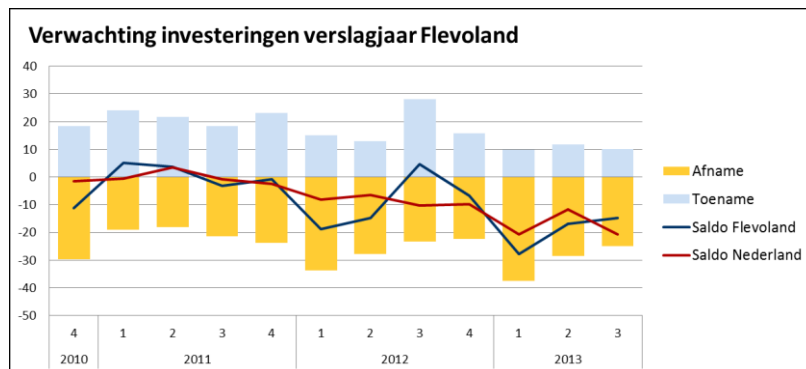
saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 tot 25
- 0 tot 10
- -10 tot 0
- -25 tot -10
- lager dan -25

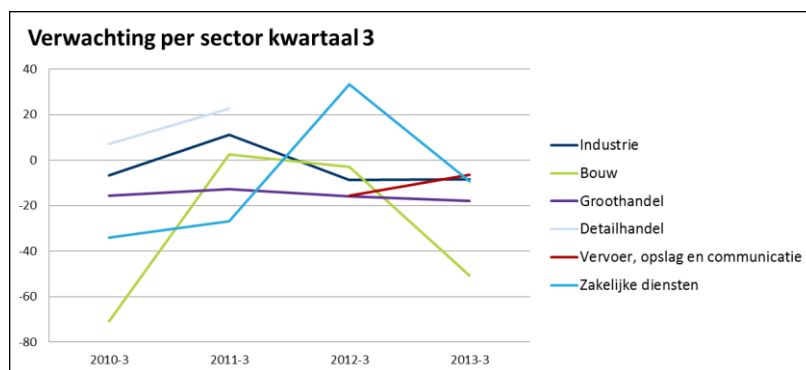
Investerings

Verwachtingen beter dan landelijk

In het derde kwartaal zijn er minder ondernemers die een daling in de investeringen verwachten ten opzichte van een kwartaal eerder. Dat leidt per saldo tot iets minder negatieve verwachtingen. Landelijk werden de verwachtingen juist negatiever, waardoor de investeringsverwachtingen in Flevoland nu minder negatief zijn dan landelijk.

Met een saldo van -16,8% in het derde kwartaal zijn de investeringsverwachtingen in Flevoland iets minder negatief geworden. Ondernemers in Flevoland zijn minder negatief in hun investeringsverwachtingen dan landelijk.

Ondanks dat de investeringsverwachtingen ten opzichte van vorig kwartaal iets minder negatief zijn, zijn nog steeds alle sectoren negatief over hun investeringsverwachting. Ten opzichte van een jaar geleden zijn de verwachtingen in de bouw flink afgenomen en komen uit op een saldo van -50,6%. Vorig jaar rond deze tijd waren de investeringsverwachtingen in de zakelijke diensten behoorlijk positief. Nu wordt er per saldo weer een krimp verwacht in deze sector (-9,2%).

Indicatoren: Economisch klimaat | Omzet | Export | Personeelssterkte | Investeringen | **Winstgevendheid**

Beoordeling winstgevendheid

Tweede kwartaal 2011

Tweede kwartaal 2012

Tweede kwartaal 2013

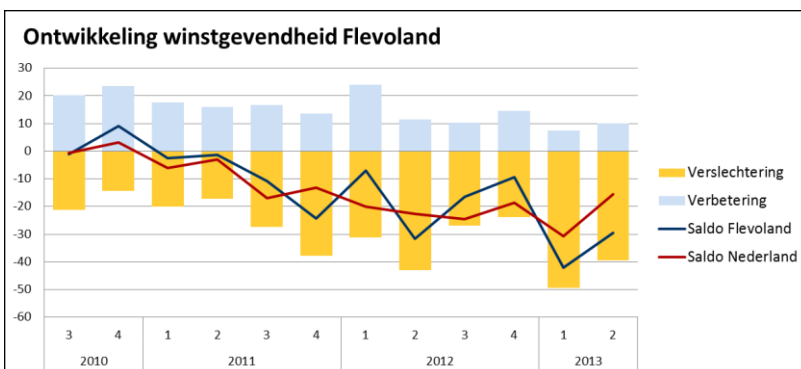
saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 tot 25
- 0 tot 10
- -10 tot 0
- -25 tot -10
- lager dan -25

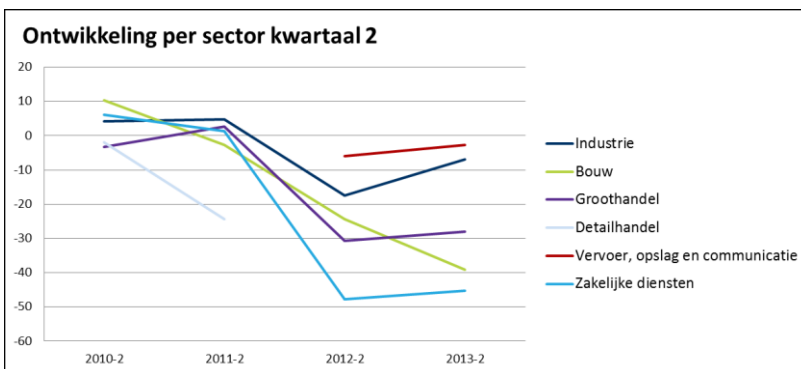
Winstgevendheid

Winstgevendheid minder vaak gedaald

Na een teleurstellend eerste kwartaal is de winstgevendheid in het tweede kwartaal minder negatief. Er zijn iets meer ondernemers die hun winstgevendheid zagen stijgen en minder ondernemers die deze zagen dalen. Net als in het eerste kwartaal presteerde Flevoland in het tweede kwartaal beneden gemiddeld.

Na een forse inzinking van de winstgevendheid in het eerste kwartaal van dit jaar (per saldo -42,1%) was het afgelopen kwartaal minder negatief (per saldo -29,5%). In heel Nederland pakte het tweede kwartaal minder negatief uit dan het eerste. Flevoland blijft zelfs behoorlijk achter en scoort in het tweede kwartaal het meest negatief op de ontwikkeling van de winstgevendheid.

Net als vorig jaar ontwikkelt de winstgevendheid zich in alle sectoren nog steeds negatief. In de meeste sectoren zijn de verschillen met vorig jaar klein. Dat geldt niet voor de bouwsector. Daar nam de winstgevendheid in het tweede kwartaal van dit jaar veel meer af dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar.

Kamer van Koophandel. Wie vraagt komt verder.
www.kvk.nl

COEN | Conjunctuurenquête Nederland
een samenwerking tussen CBS, de Kamer van Koophandel, EIB, MKB-Nederland en VNO-NCW